

УДК: 373.3.017:008

Г.С. ПАВЛЮК

ВИХОВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

***Резюме.** Стаття аналізує технологію виховання міжкультурної комунікації дітей молодшого шкільного віку, характеризує ефективні методи і форми виховної роботи з дітьми молодшого шкільного віку у контексті досліджуваної проблеми.*

***Ключові слова:** культура, міжкультурна комунікація, комунікативна взаємодія, діяльність, діти молодшого шкільного віку.*

Постановка проблеми. Актуальність дослідження міжкультурної комунікації зумовлена виключним значенням її у розвитку людської цивілізації як гаранта існування самих культур. Міжкультурна комунікація – це наукова етика, яка намагається розробити наукові методи для покращення взаєморозуміння і міжкультурного обміну. Однією з причин виявлення інтересу до міжкультурної комунікації є розвиток людської цивілізації, інтернаціоналізація і глобалізація. Як соціальний феномен, вона характеризується багатоякісністю і динамічністю, а тому культура розглядається як родове поняття, а культурні контакти набувають різні форми, що знаходять своє вираження у взаємовпливові, синтезі, доповнюваності і діалозі. Міжкультурна комунікація являється індикатором розвитку культури у суспільстві: з однієї сторони, вона розкриває її здатність до сприйняття іншокультурних елементів і породження на основі цього нових для даного соціокультурного організму форм; з іншої, – здатність транслювати свої цінності в інші культури.

Актуальність усіх проблем, пов'язаних з культурою, набула сьогодні небувалої гостроти. У наш час відкриваються все нові можливості, види і форми спілкування, головною умовою ефективності яких є взаємне порозуміння, діалог культур, терпимість і повага до культури партнерів по комунікації. Усе це разом взяте і призвело до особливої уваги щодо проблем міжкультурної комунікації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Загально визнано, що категорія "міжкультурна комунікація" – феномен міждисциплінарний, який містить досягнення різних наук: крос-культурної, контрактивної та міжмовної прагматики, культурної антропології, лінгвокультурології, мовознавства, педагогіки, психології, соціології, філософії та ін. Проблеми міжкультурної комунікації інтенсивно досліджуються в різних галузях знань, зокрема, у філософії (В.С. Біблер, В.В. Бушкова, В.О. Лекторський, У. Макбрайт, І. М'язова, В.О. Табачковський, Н. Kimmerle, R.A. Mall, F.M. Wimmer та ін.), психології (А.О. Бороноев, В.В. Кочетков, О.О. Леонтьев, Т.Г. Стефаненко, Є.Ф. Тарасов, А. Thomas та ін.), культурології (Б.С. Єрасов, А.С. Кармін, Г.В. Єлізарова та ін.), лінгвістиці (Є.М. Верещагін, Д.Б. Гудков, І.Е. Ключанов, О.А. Леонтович, Й.А. Стернін, Ю.О. Сорокін, Є.Ф. Тарасов, С.Г. Тер-Мінасова, J. Bolten, Н.-J. Heringer, A. Knapp-Potthoff, A. Wierlacher та ін.), економіці (М.С. Дороніна, М.І. Леонов, Т.В. Колбіна, О.В. Морозов, С.П. Мясоедов, Н.Дж. Холден, G. Hofstede, R. Jahnke, G. Malezke, H. Mauritz, M. Stich та ін.).

Метою статті є розкриття технології виховання міжкультурної комунікації дітей молодшого шкільного віку.

Виклад основного матеріалу статті. Міжкультурна комунікація, у якій через мовлення взаємодіють культури і мови, базується на двох типах поведінки. Універсальна поведінка, спільна для всіх культур, базується на біологічній спадковості людини, яка передається від покоління до покоління. Крім того, різним етнічним групам притаманна специфічна поведінка, яка формується під впливом соціального і фізичного оточення.

Специфічні моделі поведінки формують специфічну культуру, яку можна визначити як менталітет (система цінностей, ідей, звичаїв), тобто, сукупність конвенцій, які керують соціальними відносинами [5, 35].

Міжкультурна комунікація як особливий вид комунікації припускає спілкування між носіями різних мов і різних культур. Співставлення мов і культур виявляє не тільки загальне, універсальне, але й специфічне, національне, самобутнє, що зумовлене розбіжностями в історії розвитку народів. Інтеркультурна комунікація має справу з розумінням та порозумінням, що означає: розуміти чуже і водночас бути зрозумілим, спілкуючись чужою мовою. Інтеркультурне навчання та інтеркультурна комунікація мають бути суттєвою складовою частиною занять з іноземної мови.

Визначаючи поняття культури, ми розглядаємо її як універсально поширену і водночас специфічну для певного суспільства, нації, організації або групи орієнтаційну систему, яка зумовлює сприйняття, мислення, оцінювання та дії людей усередині відповідного суспільства. Орієнтаційна система може бути репрезентована відповідними символами (напр., мова, немовні форми вираження, такі як міміка і жестикуляція та специфічні значеннєві норми поведінки). Вона(система) передається через процес соціалізації наступному поколінню і дає можливість членам суспільства долати їх життєві і природні перешкоди.

Культурно-специфічна орієнтаційна система складається із певних культурних стандартів, а саме: норм, оцінок, переконань, ставлень, правил і т. ін., яким слідує і які поділяють члени цієї культури. Вони (стандарты) дають членам відповідної культури орієнтир для їх власної поведінки і змогу вирішувати, яку поведінку необхідно вважати нормальною, типовою або прийнятною. Культурні стандарти служать водночас як мірило для визначення власної поведінки, для очікувань стосовно поведінки інших, а також для сприйняття і оцінювання поведінки ближнього. Головними визначаються такі культурні стандарти, де йдеться про сприйняття, мислення, оцінювання, дію, і центральне значення мають міжособистісні сприйняття і оцінки [2, 117].

Як свідчить досвід, значна частина проблем під час спілкування з представниками інших культур виникає через нерозуміння причин поведінки одне одного, коли люди в певній ситуації очікують на певну поведінку, а не дочекавшись її, доходять помилкових висновків щодо культури, з представником якої вони спілкуються. Тому дуже важливо донести до школярів стереотипи поведінки, характерні для тієї або іншої культури, які, з одного боку, допомагають індивіду орієнтуватися в ситуаціях, що не потребують відповідальних рішень, з іншого – стереотипи як закріплена форма упередження відіграють негативну роль, заважають об'єктивно оцінювати протиріччя, які виникають у ході розвитку суспільних відносин, не однозначність вчинків людей [6, 279].

Психологи і педагоги стверджують, що процес спілкування належить до основи нормального психічного розвитку людини. Маленька дитина потребує не лише фізичного комфорту, вона вже прагне спілкуватись з дорослими доступними їй засобами (так званій «комплекс збудження» при появі дорослого). Молодший школяр, що позбавлений можливостей спілкування з іншими людьми, не володіє «людськими» засобами життєдіяльності: мовою, інтонаційною виразністю, мімікою, санітарно-гігієнічними навичками та ін.. У процесі спілкування формуються не лише пізнавальні здатності людини, а й інтегральні складові психічного життя: самооцінка, усвідомлення власного «Я» і відчуття його тотожності в будь-яких життєвих ситуаціях, засвоюються прийоми протидії зовнішньому тискові, виробляються критерії ставлення до інших людей і т.п. Поняття спілкування зіставляються з поняттям комунікації. Акт спілкування аналізується й оцінюється за такими компонентами:

- адресат – суб'єкт спілкування;
- адресат – кому направлено повідомлення;
- повідомлення – зміст, що передається;
- код – засоби передачі повідомлення;
- канал зв'язку і результат – що досягнуто в ході спілкування.

Для того, щоб спілкування було ефективним, важливо постійно оцінювати рівень взаєморозуміння, прагнути зрозуміти, що спонукає дії співрозмовника. Тобто в процесі спілкування йде дослідження внутрішнього світу іншого, по-перше, через зовнішні спостереження за його словами, жестами, мімікою, вчинками, поведінкою і, по-друге, відповідно з тим, як він інтерпретує результати спостереження. Сприймання одне одного в процесі комунікації має назву перцептивних дій.

Для встановлення дружніх стосунків з іншими людьми, розвитку міжкультурної комунікації велике значення має наявність у дитини таких якостей, як самостійність, впевненість у собі, ініціативність. Їхньою основою є позитивна самооцінка. В молодшому шкільному віці в дитини, як правило, складається визначена самооцінка як своїх навчальних здібностей, так і загальних можливостей. Умовою адекватної самооцінки є знання дитиною своїх здібностей і наявність можливостей для їх реалізації. Невипадково саме молодший шкільний вік характеризується прагненням виховання опанувати різноманітні вміння, що в разі успіху визначає розвиток почуття власної вмілості, компетентності й повноцінності або в разі невдачі, навпаки, почуття неповноцінності. Важливо, щоб кожна дитина відчувала свою цінність і неповторність. Завдання дорослих – допомогти дитині реалізувати свої потенційні можливості, розкрити цінність умінь кожного школяра для його однокласників. Природно, важливе місце при цьому належить спілкуванню, яке є неодмінною умовою розвитку виховання, одним із найважливіших чинників його комунікативного розвитку.

Процес спілкування органічно включає в себе як комунікативну функцію, тобто можливість обміну інформацією, так і інтерактивну функцію, тобто здатність взаємовпливу суб'єктів взаємин один на одного протягом їхніх контактів. Сутність інтерактивної або регулятивно-комунікативної функції полягає в тому, що вона допомагає випрацювати уявлення про мету, засоби, мотиви поведінки людей, потребу узгодження їхньої діяльності. Інтерактивна функція спілкування сприяє соціалізації індивіда. За її допомогою визначається ієрархія ціннісних настанов, засвоюються соціально-моральні нормативи, а також виробляються критерії оцінки людської поведінки. Саме в міжособовому спілкуванні індивід усвідомлює і переживає власну значимість. Визначити природу і сутність спілкування – значить охопити його в понятті, як таке, що має доцільність у самому собі.

Висновки. Отже, міжкультурна комунікація – це комунікація між представниками різних культур і народів і направлена на розширення культурних контактів в умовах культурної глобалізації. Таким чином, в теоретико-методологічному аспекті міжкультурну комунікацію слід осмислювати в її реальній цілісності і повноті конкретних її форм існування, у його функціонуванні і розвитку. Комунікація як цілісне утворення (цілісність) несе в собі всю сукупність своїх базових якісних характеристик. Міжкультурна комунікація як об'єкт дослідження соціальної філософії може виступати лише в обмеженому вигляді, і інтерес до неї також набуває в даному випадку вузький, конкретний характер, який залежить від предметної сфери даної науки. Міжкультурна комунікація у даному випадку виступає в якості об'єкта-носія певних властивостей і особливостей, безпосередньо не пов'язаних з функцією комунікації, проте викликає певний інтерес у різних соціо-гуманітарних наук. Комунікація причетна до будь-яких процесів, що відбуваються в суспільному бутті, і має місце всюди, де діє людина. Тому, будучи причетним до будь-яких процесів у суспільстві своїм впливом, комунікація здійснює на них свій вплив. Це і породжує можливість залучення комунікації до досліджень національної і етнокультурної ідентичності [7, 223].

ЛІТЕРАТУРА

1. Безкоровайна О.В. Виховання культури особистісного самоствердження в ранньому юнацькому віці: монографія / О.В. Безкоровайна. – Рівне: РДГУ, видавець Олег Зень, 2009. – 470 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн.2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 344 с.
3. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: навч. посібник / С.Г. Карпенчук. – К.: Вища шк., 1997. – 304 с.
4. Лавроненко О. Формування гуманістичних цінностей – важливий аспект виховання молодших школярів / О. Лавроненко // Рідна школа. – 2004. – №7-8. – С.26-28.
5. Мальцева К.С. Міжкультурні непорозуміння і проблема міжкультурного перекладу: автореф. дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.04 / К.С. Мальцева; Ін-т філос. ім. Г.С. Сковороди НАН України. – К., 2002. – 20 с.
6. Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс культурології: навч. посіб. / Є.А. Подольська, В.Д. Лихвар, Д.Є. Погорілий. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 368 с.
7. Сміт Е.Д. Національна ідентичність / Е.Д. Сміт; пер. з англ. П. Таращука. – К.: Основи, 1994. – 223 с.

Г.С. ПАВЛЮК. ВОСПИТАНИЕ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Резюме. В статье проанализирована технология воспитания межкультурной коммуникации детей начальных классов, характеризует эффективные методы и формы воспитательной работы с детьми младшего школьного возраста.

Ключевые слова: культура, межкультурная коммуникация, коммуникативное взаимодействие, деятельность, дети младшего школьного возраста.

G.S. PAVLYUK. EDUCATION OF INTERCULTURAL COMMUNICATION OF THE CHILDREN OF YOUNGER SCHOOL AGE

The summary. There is analysis of technology of education of intercultural communication of children, characterized effective forms and methods of technology of education of intercultural communication of children.

Key words: culture, intercultural communication, communicative interaction, activity, children of younger school age.

Рекомендовано до друку.
Д-р. пед. наук, проф. О.В. Безкоровайна.

Одержано редакцією 18.05.2016 р.

УДК: [373. 5. 016: 811. 111]: 801. 82

Т.С. ЦІПАН

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ТЕКСТОМ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Резюме. У статті аналізується важливість вивчення іноземної мови у світлі рекомендацій Європейської Ради. Увага акцентується на методиці роботи з текстом на уроках англійської мови в загальноосвітніх навчальних закладах, що включає три етапи. Наводяться приклади вправ, що характеризують ці етапи.

Ключові слова: мовленнєва діяльність, читання, функції, прийоми, етапи роботи з текстом.

Постановка проблеми. Одним з актуальних на сучасному етапі предметів, що входять до програми національної середньої школи та вищої освіти, є іноземна мова [1, 4]. Важливості вивчення цього предмета в школі наголошується у міжнародних документах прийнятих в кінці ХХ – на початку ХХІ ст.: у 80-х рр. – це Рекомендації “Про роль середньої школи в підготовці молоді до життя” (1983); в 90-х рр. – це Резолюція 17-ї сесії Постійної конференції європейських міністрів освіти “Європейський вимір освіти: зміст викладання та навчальних планів” (1995), висновки 19-ї сесії Постійної конференції європейських міністрів освіти “Освіта 2000: тенденції, загальні питання і пріоритети європейського співробітництва”, Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи “Про середню освіту” (1999); на початку ХХІ ст. – це Доповідь Ради Міністрів на Раді Європи “Формування майбутніх цілей систем освіти і підготовки” (2001), спільний документ Ради Європи і Європейської Ради “Освіта і підготовка 2010” (2004) та ін.

Одним із головних напрямів реформування вітчизняної мовної освіти є вивчення та викладання мов згідно з вимогами Ради Європи, які були розроблені представниками країн-учасниць проєктів у сфері сучасних мов при Раді Європи (“Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання”, Відділ сучасних мов, Страсбург, 2001) [2, 13]. У передмові до Рекомендацій наголошується, що багатий спадок різних мов і культур у Європі є цінним спільним джерелом для захисту і розвитку, і тому головним завданням, освіти є перетворення цієї розмаїтості з перешкоди у спілкуванні на джерело взаємного збагачення та розуміння; лише шляхом кращого володіння сучасними європейськими мовами можна полегшити спілкування та взаємодію між європейцями з різними рідними мовами заради підтримки європейської мобільності, взаєморозуміння і співпраці, та подолати упередження і дискримінацію.

© Т.С. Ціпан, 2016

Випуск 14 (57), 2016. Наукові записки РДГУ.